

NIKOLAJ VASILIEVIČ GOGOŤ

H R Á Č I

SLOVENSKÉ
KOMORNÉ
DIVADLO

SLOVENSKÉ KOMORNÉ DIVADLO MARTIN
UVÁDZA

NIKOLAJ VASILIEVIČ GOGOL'

H R Á Č I

SCÉNU, STAVBU, OSVETLENIE, ZVUK, REKVIZITY, KOSTÝMY A PAROCHNE
POD VEDENÍM KAROLA ČIČMANČA, PETRA KLAUDÍNYHO A MARIÁNA
FRKÁŇA REALIZOVAZI: MÁRIA BRACHŇÁKOVÁ, ZUZANA JANKESOVÁ,
JAROSLAVA HORIČKOVÁ, SOŇA MUŠÁKOVÁ, ANNA PAULOVÍČOVÁ, PETER
BARTOŠ, JURAJ BOJNICKÝ, JAROSLAV DAUBNER, VLADIMÍR KUBIS,
DUŠAN GABONA, PETER PECKO, MIROSLAV KOPAS, DANIEL KOVALČÍK,
JÁN KURHAJEC, ZDENĚK POLÁŠEK, MATEJ NERADIL A MATEJ ZACHAR.

PREKLAD **ĽUBOMÍR VAJDIČKA**
DRAMATURGIA **RÓBERT MANKOVECKÝ**
SCÉNA **JOZEF CILLER**
KOSTÝMY **MARTIN KOTÚČEK**
HUDBA **LUKÁŠ BRUTOVSKÝ**

RÉŽIA LUKÁŠ BRUTOVSKÝ

PREDSTAVENIE VEDIE **JANKA NOSÁLOVA**
TEXT SLEDUJE **DARINA MÁZOROVÁ**

Premiéra 10. novembra 2016 v Národnom dome SKD Martin
Prvá premiéra divadelnej sezóny 2016/2017
561. premiéra Slovenského komorného divadla Martin

z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Jaroslav Kysel, Marek Geišberg, Tomáš Grega

OSOBY A OBSADENIE

ICHAREV

MAREK GEIŠBERG

UTEŠITEĽNYJ

TOMÁŠ GREGA

ŠVOCHNEV

DANIEL ŽULČÁK

KRUGEL

JAROSLAV KYSEL

GLOV ST.

JÁN KOŽUCH

GLOV ML.

TOMÁŠ MISCHURA

ZAMUCHRYŠKIN

MICHAL GAZDÍK

GAVRIUŠKA

TOMÁŠ TOMKULJAK A.H.

ALEXEJ

KAROL ČIČMANEC A.H.

Jaroslav Kysel

Tomáš Grega, Daniel Žulčák

CHRONOLÓGIA ŽIVOTA A DIELA N. V. GOGOĽA

1809 - v ukrajinskom mestečku Veľké Soročince v Poltavskom okrese v Maloruskej gubernii sa 1. apríla (podľa Juliánskeho kalendára 20. marca) v dome uznávaného lekára Trochimovského narodil Nikolaj Vasilievič Gogoľ. Predkovia z otcovej strany mali pôvodne priezvisko Janovskij. Prvý záznam o ich existencii je z 18. storočia a poväčšine si volili kňazské povolanie. Až Gogoľov starý otec Afanasij, vzdelaný a podnikavý človek, sa prihlásil ako potomok legendárneho plukovníka Ostapa Gogoľa a pripojil si toto šľachtické meno k svojmu. Jeho syn, spisovateľov otec, Vasilij Afanasievič bol už Gogoľ (ukrajinsky Hohoľ) - Janovskij. Gogoľova matka Maria Ivanovna bola statkárskou dcérou. Detstvo prežil Gogoľ na rodičovskom majetku Vasilievka v Myrhorodskom okrese Poltavskej gubernie. Tu dostal počiatočné vzdelanie a začali sa jeho prvé dotyky s literatúrou a divadlom. Gogoľov otec bol náruživým obdivovateľom umenia, bol autorom, režisérom i hercom v predstaveniach na domácom javisku svojho vzdialeného príbuzného, bývalého ministra a člena štátnej rady Troščinského.

1918 - deväťročný Gogoľ a jeho mladší brat Ivan odišli z rodičovského domu, aby sa stali žiakmi okresnej ško-

ly v Poltave. Po roku však Gogoľov mladší brat zomrel a užialený Gogoľ školu opustil. Vzdelával sa u súkromného učiteľa Havrylu Soročinského, ktorý ho pripravoval na skúšky na miestne gymnázium, kde ho však napokon neprijali.

1821 - vďaka Troščinského protekcii prijali Gogoľa na prominentné Vyššie gymnázium kniežata Bezborodku v Nižyne v Černigovskej gubernii. Na gymnáziu pôsobil literárny krúžok, kde sa posudzovali práce študentov. Krúžok vydával rukopisné almanachy a školské časopisy. Gogoľ sa aktívne zapojil do tejto študentskej činnosti. Časopisy sa však nezachovali, poznáme iba ich niektoré názvy (Literárny meteor, Hviezda, či Literárne echo). Po troch rokoch štúdia na gymnáziu postúpil Gogoľ do šiestej triedy a stal sa knihovníkom ústavu. Túto funkciu vykonával až do ukončenia školy. Gogoľ sa zaslúžil o rozšírenie školskej knižnice, zachovalo sa množstvo listov rodičom s prosbou, aby mu posielali knihy. Na gymnáziu vznikol divadelný krúžok, v ktorom Gogoľ pôsobil. Maľoval kulisy, režíroval a hral divadelné hry domácich i zahraničných autorov a podľa dobových svedectiev bol veľmi populárnym gymnaziálnym hercom. Najväčší úspech mal v úlohe pani Prostakovovej vo Fonvizinovej komédii *Pánča (Nedorosl, 1782)*. Ani jedna herečka vraj nezahrála túto postavu tak, ako šestnásťročný Gogoľ, ktorý sa prejavil ako nezvyčajne nadaný komik. V tomto čase vznikali i prvé Gogoľove literárne pokusy, z ktorých však sa zachovali len dve krátke básne. O jeho študentskej literárnej tvorbe vieme iba na základe svedectiev jeho spolužiakov. N. J. Prokopovyč spomenul baladu *Dve rybky*, v ktorej vraj Gogoľ dojímavovo opísal svoje detstvo i osud nešťastného brata

Ivana. Ten istý spolužiak ďalej hovoril o tragédii *Zbojníci*, o novele *Bratia Tverdylavičovci*, či o poéme Rusko pod tatárskym jarmom. Gogoľov priateľ Vysockij tvrdil, že Gogoľ napísal i satiru *Niečo o Nižyne, alebo na hlupákov sa zákon nevzťahuje*.

1825 - krátko po obrovskom Gogoľovom školskom hereckom úspechu v komediálnej postave zomrel Gogoľov otec Vasilij. Šestnásťročný Gogoľ sa tak mal stať oporou matke a piatim sestrám. V decembri toho roku vypuklo v Petrohrade Dekabristické povstanie, ktoré bolo krvavo potlačené. Na cársky trón nastúpil Mikuláš I.

1827 - v poslednom, deviatom ročníku gymnaziálneho štúdia sa Gogoľ ďalej náruživou zaujíma o literatúru a divadlo. Medzi profesormi i študentami gymnázia sa intenzívne šíri dekabristické myšlienky, na čele týchto pokrokových úvah bol Gogoľov obľúbený profesor dejepisu N. G. Belousov, ktorého školská komisia začala vyšetrovať. Pri vyšetrovaní profesora sa za hlavný dôkaz o jeho vine objavili poznámky z jeho prednášok, ktoré zachytil študent Janovskij - Gogoľ. Belousov na základe obvinenia stratil hodnosť profesora i napriek tomu, že Gogoľ na súde vypovedal v jeho prospech. Udalosti v Nižyne nútili Gogoľa uvažovať nad svojim životom. Priamo pod vplyvom Belousovových prednášok sa rozhodol pracovať v justícii, lebo, ako sa nazdával, "len tak môže byť pre ľud a štát najužitočnejší". V roku 1828 ukončil štúdium na gymnáziu, jeho vysvedčenie podpísal minister a udelil mu hodnosť štrnásteho stupňa v štátnej službe. S odporúčacím listom od svojho mecenáša Troščinského odcestoval v decembri 1828, spolu so svojim spolužiakom Danilovským, do vytúženého Petrohradu, ktorý bol hlav-

Ján Kožuch, Marek Geišberg

Tomáš Tomkuljak, Marek Geisberg

ným mestom (1712 - 1918) a centrom ruskej vzdelania a kultúry. Gogol sa cítil byť Rusom ukrajinského pôvodu. Maloruská gubernia, či susedné Novorusko sa hrdo hlásili k ruštine a ruským tradíciám, rovnako však i k tradíciám ukrajinským.

1829 - v Petrohrade čakalo na Gogoľa nemilé prekvapenie. Úradník štrnástej triedy si veľmi ťažko mohol nájsť slušnejšie miesto, i napriek odporúčaciemu listu ostal Gogol bez zamestnania. V lete vydal pod pseudonymom V. Alov romantickú poému vo veršoch *Hans Kiuchelgarten*, ktorú pravdepodobne začal písať už v Nižyne na gymnáziu a v Petrohrade ju dokončil. Poéma nezaznamenala takmer žiadny čitateľský ohlas. Mesiac po jej vydaní prišla zdrvujúca kritika, ktorá označila poému za veľmi slabú. Gogol zareagoval svojky - spolu so sluhom Jakimom pozbierali po kníhkupectvách všetky nepredané výťažky a spálili ich (k páleniu a ničeniu svojich diel sa Gogol vo svojom živote vrátil ešte niekoľkokrát). Po literárnom neúspechu odcestoval do Lübecku, kde však vydržal iba dva mesiace, vrátil sa späť do Petrohradu s túžbou stať sa hercom. Jeho herecký pokus bol však neúspešný. Zrútený a rezignovaný prijal podradné miesto súkromného pisára na Ministerstve vnútra.

1830 - vo februári požiadal o prepustenie z úradu. V liste prosil matku, aby mu poslala staré knihy a rukopisy, staré rodinné zápisky, staré mince, zbrane a odevy. Gogol zbieral materiál na poviedky a novely s témou prostredia jeho rodnej Maloruskej gubernie. V časopise Severnyje cvety anonymne vydal poviedku *Bisavriuk*, alebo *Svätojánska noc*, ktorá sa stretla s čitateľským úspechom i pochvalou od kritiky. Povzbudený úspechom na sklonku roka uverejnil kapitolu z nedo-

končeného románu *Hetman* s podpisom "oooo" (štyri o sú písmená o z jeho celého mena - Nikolaj Gogol' - Janovskij).

1831 - Gogol' v časopise *Literaturna gazeta* publikoval poviedky *Obludný diviak* s podpisom P. Glečik a Niekoľko úvah ako deti učiť zemepis, ktorý signoval ako G. Janov. Koncom januára vyšiel jeho článok *Žena*, po prvýkrát podpísaný menom N. Gogol'. V apríli sa stal riadnym učiteľom dejepisu vo Vlasteneckom ústave. Po prvýkrát v živote dostatok prostriedkov i času na tvorbu. Na literárnom večierku u Pletňova sa splnila Gogoľova dávna túžba - zoznámil sa s Alexandrom Sergejevičom Puškinom. V Gogoľovom živote a tvorbe mal Puškin významné postavenie. Gogol' svojho nového známeho často navštevoval a zdôveroval sa mu so svojimi veľkými plánmi. V auguste napísal Puškin Gogoľovi povzbudzujúci list a v septembri vyšla prvá časť cyklu poviedok *Večery na dedine neďaleko Dikaňky*. Tvoria ju štyri poviedky - *Soročinský jarmok*, *Svätojánska noc*, *Májová noc*, *alebo utopená a Stratená listina*. Romantické poviedky inšpirované maloruským folklórom, kde sa dedinská atmosféra, ktorú Gogol' poznal z detstva prepletá s fantastikou ľudových rozprávok sa stretli s obrovským úspechom. Nadšený Gogol' bleskovo dokončil druhú časť *Večerov*, na ktorú dostal začiatkom roka 1832 cenúrne povolenie.

1832 - aj druhá časť *Večerov*, podobne ako prvá, obsahuje štyri poviedky - *Štedrovečerná noc*, *Strašná pomsta*, *Ivan Fedorovič Špoňka a jeho tetuška* a *Bosorácke miesto*. Gogol' sa razom stal plnoprávnym členom petrohradských literárnych kruhov, zoznámil sa s najvýznamnejšími kultúrnymi osobnosťami Ruska. Kon-

com roka napísal literárnu stať *Niečo o Puškinovi*, kde presne analyzuje básnikovu tvorbu. Článok, ktorý Gogol' neskôr zaradil do knižky *Arabesky* (1835), je akýmsi programovým manifestom jeho názorov na literatúru a umenie.

1833 - Gogol' mal obrovské plány, bol plný optimizmu, ale máloktoľ tvorivý zámer sa mu podarilo dotiahnuť do konca. Mal v úmysle napísať všeobecné dejiny sveta, zemepis sveta, ukrajinské dejiny, ale ostalo len pri úmysle. Začal písať komédiu *Rad Vladimíra tretieho stupňa*, ale nedokončil ju, pretože nadobudol presvedčenie, že cenzúra ju aj tak nepovolí. Rozpracoval komédiu *Pytači*, ktorá bola prvou verziou jeho slávnej komédie *Ženba*.

1834 - v januári sa mu predsa len podarilo jednu odbornú knihu úspešne dokončiť, vydal *Dejiny maloruského kozáctva*, za ktoré mu jeho Imperátorské Veličerstvo udelilo briliantový prsteň. Na jeseň sa mu zlepšila finančná situácia po tom, čo ho vymenovali za asistenta na katedre histórie Petrohradskej univerzity. V septembri začal prednášať pre druhý ročník filozofickej fakulty.

1835 - v januári vyšli jeho *Arabesky*. Okrem zápisov z prednášok a článkov o umení obsahuje knižka aj poviedky opisujúce život v hlavnom meste - *Nevský prospekt*, *Portrét a Bláznove zápisky*. Gogol' sa stal sociálne citiacim realistickým umelcom, vytvoril portréty malých, bezmocných a ponižovaných ľudí. K týmto poviedkam sa tematicky i žánrovo priraďujú i poviedky *Nos* a *Plášť*, ktoré vyšli neskôr. Všetky tieto prozaické práce sa zvyčajne spájajú do cyklu *Petrohradské po-*

viedky. V marci vyšla Gogoľova knižka poviedok *Myrhorod*, ktorá obsahuje poviedky *Starosvetský statkári*, *Taras Bulba* a už publikovanú poviedku *Ako sa Ivan Ivanovič a Ivan Nykyforovič rozkmotrili*. *Myrhorod* bol pre Gogoľa opäť veľkým úspechom, o jeho talente už nikto nepochyboval. Puškin vyzval Gogoľa k napísaniu väčšieho literárneho diela, ktoré by mu zaistilo trvalé miesto v literatúre a ponúkol mu vlastný námet. To bol začiatok Gogoľovej práce na románe *Mŕtve duše*, priateľstvo Puškina a Gogoľa sa ešte prehĺbilo. Už o pár týždňov prečítal Gogoľ Puškinovi prvý náčrt svojho románu. Gogoľ sa Puškinovi zveril, že má veľkú túžbu napísať divadelnú komédiu. Puškin mu prepustil svoj námet o revízorovi. Na sklonku roka Gogoľ odišiel z univerzity po zistení, že nie je schopný nadviazať s poslucháčmi kontakt. I. S. Turgenev, ktorý bol jeho poslucháčom o Gogoľovi napísal: "Bol stvorený vychovávať, ale nie z katedry".

1836 - Gogoľ dokončil *Revízora*. Päťdesťvôň komédiu po prvý raz prečítal na literárnom zhromaždení u Žukovského, ktorý sa zaslúžil o to, že cár Mikuláš I. súhlasil s jej uvedením. *Revízor* mal premiéru 19. apríla v Alexandrinskom divadle v Petrohrade. Hru inscenovali ako frašku, diváci i kritika ju tak aj prijali, ale autor nebol s touto interpretáciou spokojný. Gogoľ založil svoju komédiu nie na rozvíjaní deja, ale na konfrontácii charakterov, nemá kladného hrdinu, v *Revízorovi* zlo ostáva nepotrebané. Nielen v Rusku, ale v celej európskej literatúre už od čias Moliéra bývalo vo zvyku, že zlo potrestal antickým spôsobom nejaký zásah "zhora". Moskovská premiéra *Revízora* v Malom divadle však fraškou nebola a Gogoľ ju prijal pozitívnejšie. Priniesla však verejné pobúrenie nad textom i interpretáciou,

rozprúdila živé diskusie nepriateľov a zástancov komédie. Gogoľ tieto konfrontácie znášal veľmi ťažko. Znechutený odišiel mesiac po moskovskej premiére do Švajčiarska a neskôr do Paríža, kde sa zoznámil s poľským romantickým básnikom Adamom Mickiewiczom.

1837 - celý rok prežil v Nemecku, Taliansku a Francúzsku. V Paríži sa dozvedel správu o smrti Puškina, ktorá ho veľmi hlboko zasiahla.

1838 - 1841 - je obdobím, ktoré Gogoľovi životopisci nazývajú rímskym. Žil zväčša v Ríme, nemal dostatok finančných prostriedkov, od vydavateľa Smirdina dostal ponuku na odkúpenie všetkých autorských práv za 6 000 rubľov, ktorú však odmietol. V roku 1839 bol v Prahe, kde sa zoznámil s Pavlom Jozefom Šafárikom. V roku 1840 prišiel na krátky čas späť do Ruska, priateľom prečítal prvé kapitoly *Mŕtvych duší*, ktoré sa stretli s veľkým ohlasom. Povzbudený priateľmi odišiel opäť do Talianska a pustil sa do práce na *Mŕtvych dušiach*. V decembri 1841 sa vrátil do Ruska s hotovým dielom, na ktorom pracoval šesť rokov. Cenzorský výbor v Moskve dielo kategoricky odmietol.

1842 - Gogoľ požiadal slávneho literárneho kritika a estetika Vissariona Grigorieviča Belinského o predloženie *Mŕtvych duší* cenzorskému úradu v Petrohrade. Cenzor Alexander Vasilievič Nikitenko napokon dielo schválil s niektorými drobnými zmenami. Najvýraznejšou bola zmena názvu na *Čičikovove dobrodružstvá*, alebo *mŕtve duše* a zákaz príbehu kapitána Kopejkina. Gogoľ však považoval Kopejkina za organickú súčasť diela a román radšej prepísal.

Daniel Žulčák

V máji napokon *Mŕtve duše* vyšli. Mesiac po publikovaní *Mŕtvych duší* Gogoľ opäť odcestoval do zahraničia, žil striedavo v Nemecku, Taliansku a Francúzsku kde usilovne pripravoval vydanie svojich spisov.

V Petrohrade sa 9. decembra uskutočnila premiéra *Ženby*, ktorá sa skončila absolútnym fiaskom. Kritika hru odmietla ako súbor výstupov bez zápletky a bez rozuzlenia. Belinskij sa vyjadril ku Gogoľovej komédii pochvalne, práve pre kritizovanú netradičnú formu. Na konci roka sa rozpútala nemilosrdná polemika po tom, ako kritik Konstantin Sergejevič Aksakov uverejnil brožúru *Zopár poznámok ku Gogoľovej poéme*.

1843 - uprostred polemiky o autora vyšli štyri zväzky spisov N. V. Gogoľa. Po prvýkrát publikoval niektoré svoje prózy, napr. *Plášť* a tiež krátku divadelnú komédiu *Hráči*. Prvé uvedenie *Hráčov* bolo vo februári pri príležitosti benefičného predstavenia slávneho herca Michaila Semjonoviča Ščepkina v Moskve, petrohradská premiéra sa uskutočnila o dva mesiace neskôr. Gogoľ sa však na nej nezúčastnil, bol v tom čase v Ríme, neskôr cestoval po Nemecku a intenzívne pracoval na druhej časti *Mŕtvych duší*. Gogoľ začínal trpieť depresiami, v jeho tvorbe sa výraznejšie začal prejavovať príklon k náboženstvu a kresťanskej pokore.

1844 - 1845 - žil v rôznych mestách Nemecka a v Paríži. Práca na druhej časti *Mŕtvych duší* napredovala len veľmi pomaly, Gogoľ trpel depresiami a nedostatkom peňazí. Na istý čas mu pomohla O. A. Smirnovová, ktorá vybavila u cára tisícruľovú podporu na tri roky. V lete 1845 Gogoľ spálil takmer hotový rukopis druhej časti *Mŕtvych duší*. Koncom roka 1845 sa objavili prvé

preklady Gogoľovej literárnej tvorby. Jeho poviedky vyšli vo francúzskom preklade Louisa Viardota a v českom preklade Karla Havlíčka Borovského. *Mŕtve duše* do nemčiny preložil F. Lebenstein.

1846 - Gogoľovu názorovú premenu s príklonom k náboženstvu potvrdzuje i jeho kritický článok *O Odysei* v preklade Žukovského. V auguste napísal predslov k druhému vydaniu *Mŕtvych duší*, kde je sám na svoju prácu kritický a mnohé veci vidí negatívne. Autor v predslove uviedol, že poému napísal nepravdivo a povrchno. Napokon sľubuje, že v druhom a treťom zväzku ukáže kladných hrdinov. K Revízorovi dopísal rozuzlenie a navrhol slávnemu hercovi Ščepnikovovi, aby hru hral upravenú. Ščepnikov Gogoľovu žiadosť rezolútne odmietol a bránil skutočné postavy, ktoré si obľúbil.

1847 - vyšli *Vybrané miesta z listov priateľom*, ktoré vy-povedajú o Gogoľovej autorskej kríze, depresiách a príklone k viere.

1848 - odcestoval z Neapola do Palestíny. Pred návratom do vlasti si chcel obnoviť duševné sily a vykonal namáhavú púť do Jeruzalema. V apríli sa vrátil späť do Ruska. V Petrohrade mu predstavili nových autorov Nekrasova, Gončarova a Grigoroviča. Zo strany Gogoľa bolo však zoznámenie sa len formálne a povrchné.

1849 - 1850 - Gogoľovi sa zhoršil zdravotný stav. Ne-prestával však písať druhú časť *Mŕtvych duší*, aj keď práca šla veľmi pomaly.

1851 - Neustále sa vracia k písaniu *Mŕtvych duší* a bojuje s depresiami. V marci spálil svoj denník, aby ho po jeho smrti nemohli vydať. V októbri predčítal

Tomáš Grega, Michal Gazdík, Daniel Žulčák

Revízora moskovským hercom, pretože mal pocit, že predstavenie bolo obohraté a skresľovalo autorov zámer. Na sklonku roka napokon dopísal druhý zväzok *Mŕtvych duší*.

1852 - 12. februára v noci spálil väčšinu svojich rukopisov, medzi nimi i dokončený druhý diel *Mŕtvych duší*. Gogoľov zdravotný stav sa po tomto čine ešte zhoršil. Odmietal potravu i lekársku pomoc. 4. marca o ôsmej hodine ráno vyčerpaný 42 ročný N. V. Gogoľ zomrel. Pochovali ho v Danilovskom kláštore v Moskve. V Moskovských vedomostiach vyšiel na tretí deň Turgenevov nekrológ: "Gogoľ je mŕtvy. Zomrel človek, ktorý znamená celé obdobie v dejinách našej literatúry."

Na pohrebe Gogoľa sa zúčastili obrovské masy jeho obdivovateľov. Akýsi okoloidúci sa údajne spýtal jedného z účastníkov: Čí je to pohreb? Títo všetci sú jeho rodina? - Dostal odpoveď: Zomrel Gogoľ, všetci sme jeho rodina. Dnes smúti celé Rusko.

GOGOLOVE CITÁTY

*„Hlúposť si u pekných žien
vysvetľujeme ako nevinnosť.“*

*„Hocako hlúpe sú hlupákové slová,
niekedy postačujú nato, aby priviedli
do pomykova rozumného človeka.“*

*„Všetci sú darebáci. Celé mesto je také;
Darebák sedí na darebákovi a darebák
ho poháňa. Je tam len jeden poriadny
človek - prokurátor, a i ten je, ak má po-
vedať pravdu, sviňa.“*

*„Kto vysloví svätú pravdu,
ak nie spisovateľ?“*

*„Mladosť je preto šťastná,
že má budúcnosť.“*

*„Pohodlnejšie býva chytiť človeka
pod krkom ako za srdce.“*

„Začal som písať Mŕtve duše. Námet sa rozrástol na veľmi dlhý a zdá sa, tiež veľmi komický román. Skončil som teraz tretiu kapitolu. Hľadám prefíkaného podvodníka, aby som sa s ním mohol dôverne zoznámiť. Chcel by som v tomto románe zobraziť aspoň z jednej strany celé Rusko. Budte taký láskavý a poskytnite mi nejaký námet, akýkoľvek, alebo aj nie, ale isto čisto ruský. Ruka sa mi teraz iba tak trasie za poriadnou komédiou. Váš Gogoľ!”

Z listu Puškinovi, 7. októbra 1836, Sankt Peterburg

Keď Golochvastov, ktorý predsedal cenzorskému úradu, počul názov Mŕtve duše, zvolal: “Nie, to nikdy nepovolím; duša je predsa nesmrteľná; duša nemôže byť mŕtva, autor útočí na nesmrteľnosť duše.” Keď však pochopil, a spolu s ním aj ostatní cenzori, že mŕtve duše znamenajú registrované duše, strhla sa ešte väčšia mela. „Nie!” zvolal predseda a po ňom polovica cenzorov. „To už vôbec nemožno povoliť, aj keby v rukopise nebolo nič iné, a stálo by tam to jediné slovo: registrovaná duša, už to vôbec nie je možné povoliť, lebo to znamená, že je to proti nevoľníctvu...”

Gogoľ, keď mu cenzúra zakázala uverejniť Mŕtve duše

„Všetci sme vyšli z Gogoľovho Pláštá.”

Dostojevskij

(...) Správa o tom, že preložili Mŕtve duše do nemčiny ma nepotešila. Okrem toho, že si vôbec neželám, aby sa o mne niečo predčasne v Európe dozvedeli, práve táto vec sa v nijakom prípade nemala zjaviť skôr, ako ju dokončím. Bol by som nerád, keby aj v zahraničí dospeli k rovnako hlúpej omylu ako väčšina mojich krajanov, ktorí Mŕtve duše pochopili ako portrét Ruska. Ak sa Ti preklad dostane do rúk, napíš mi aký je a ako vlastne v nemčine znie. Myslím si, že to môže byť len niečo nemastné, neslané. Ak by si náhodou natrafil na nejakú recenziu v nemeckých časopisoch, alebo aj ohlas o mne, napíš mi, prosím Ťa aj o tom (...).

Z listu M. M. Jazykovovi, 8. januára 1846, Rím

(...) Napokon moja prosba! Všetky veci nechaj tak a postaraj sa o vydanie tejto knihy pod názvom Vybrané miesta z listov priateľom. Je to kniha potrebná všetkým - predbežne Ti len toľko môžem povedať, všetko ostatné sa dozvieš rovno z nej. Tlačiť by sa malo celkom potichu: okrem cenzora a Teba nesmie o tom nik vedieť. Za cenzora si vyber Nikitenka: je mi väčšmi naklonený ako ostatní. Napíšem mu pár slov. Nech Ti aj on dá slovo, že nikomu neprezradí, že mi má vyjsť kniha. Musia ju vytlačiť za mesiac, aby v polovici septembra už bola vonku. Daj ju vytlačiť na dobrom papieri osminkového formátu strednej veľkosti, výrazným a dobre čitateľným písmom, riadkovať tak, aby sa čítala čo najpohodľnejšie, nedávaj nijaké ozdobné záhlavia a rámčeky, vo všetkom treba dodržať ušľachtilú jednoduchosť. Nijaké bombastické označenia statí: postačí, ak sa každá bude začínať na novej strane. Daj tlačiť dvojnásobný náklad a chystaj papier na druhé vydanie, ktoré podľa môjho odhadu bude vzápätí nasledovať: kniha sa bude predávať lepšie, ako všetky doterajšie diela, lebo je to predbežne môj jediný poriadny výtvor (...).

Z listu P. A. Pletňovovi, 30. júla 1846, Schwalbach

Ilya Repin: Gogol páli rukopis druhého dielu Mŕtvych duší (1909)

Spálil som druhý diel Mŕtvych duší, lebo som ho spáliť musel. "Neožije, ak neumrie," povedal apoštol. Najprv musí nastať smrť, aby mohlo prísť vzkriesenie. Nebolo pre mňa jednoduché spáliť päťročnú robotu, ktorá vznikala s takým chorobným vypätím, kde som za každý riadok platil nervovým otrasom a kde sa sústredilo mnoho mojich najlepších úmyslov. Ďakujem bohu, že mi dal silu to vykonať. Len čo plameň pohltil posledné stránky mojej knihy, jej téma mi zrazu ožila v očistenej a rýdzej podobe, vyletela z popola ako fénix a zrazu som si uvedomil, aké ešte chaotické bolo to, čo som považoval za usporiadané a hotové (...).

Nesúďte ma a nerobte z toho vlastné uzávery: budete sa mýliť ako všetci tí moji priatelia, ktorí si zo mňa urobili ideál spisovateľa podľa vlastných predstáv, a teraz odo mňa požadujú, aby som im vyhovel. Ale mňa stvoril boh a ukázal mi moje poslanie. Nenarodil som sa preto, aby som vytvoril literárnu epochu. Mám jednoduchšiu a konkrétnejšiu úlohu: starať sa o to, o čom musí uvažovať každý človek, nielen ja. O dušu a trvalý život... Preto všetko čo urobím, napíšem musí byť trvalé. Takže sa nemám čo ponáhľať, nech sa náhlija iní. Spálím, keď uznám za vhodné, a verím, že som dobre urobil, lebo do ničoho sa nepúšťam bez modlitby (...).

Z listov priateľom, adresáti nie sú známi, 1846

ZÁVET

Pri plnom vedomí a zdravom úsudku píšem túto svoju poslednú vôľu: Želám si, aby moje telo nebolo pochované do tých čias, kým sa na ňom neukážu zjavné príznaky rozkladu. Zmieňujem sa o tom len preto, že už v mojej chorobe som mával chvíle úplnej meravosti, keď sa mi zastavilo srdce aj pulz... Bol som za života neraz svedkom smutných udalostí, ktoré sa stali preto, že sa tak veľmi so všetkým, a tak aj s pohrebom, ponáhlame, a preto teraz, celkom na úvod mojej poslednej vôle, vyslovujem toto želanie s nádejou, že azda môj posmrtný hlas upozorní všetkých na potrebnú opatrnosť. (...) Neželám si, aby sa na môj hrob dal postaviť nejaký pomník, ba ani aby sa o takejto malichernosti, nehodnej kresťana, vôbec uvažovalo. Komu z blízkych som bol naozaj drahý, ten mi postaví iný pomník: postaví mi ho v sebe. (...) Neželám si, aby ma niekto oplakával, a zatažší si hriechom dušu každý, kto by mojej smrti pripisoval nejakú dôležitosť, alebo by ju pokladal za všeobecne veľkú stratu. (...) Želám si, aby sa po mojej smrti neponáhľalo ani z chválou, ani s hanou mojich výtvorov v novinách a časopisoch: bolo by to všetko rovnako predpojaté, ako za môjho života. V mojich prácach je oveľa viac toho, čo treba odsúdiť ako toho, čo si zaslúži pochvalu. Zároveň všetkým dávam na vedomie, že okrem toho, čo som doteraz vydal, už nič neexistuje. Všetko, čo ostalo v rukopisoch, som vlastnoručne spálil, lebo som to pokladal za nemohúce, mŕtve a napísané v chorobnom a pomätenom stave (...).

S menom Gogoľa spojuje sa pochop realizmu v literatúre a on ako majster v realistickej slovesnej tvorbe pokladaný je za predka (rodonačalníka) ruských spisovateľov, skrze ktorých na konci XIX. storočia preslávila sa ruská literatúra v Európe. Ale zabúda sa, že už Puškin preniknutý bol zdravým realistickým duchom a v Rusku od prvopočiatku vyššie vrstvy a s nimi i literatúra stáli bližšie k ľudu nežli na Západe. Gogoľ — ako dobre hovorí K. Golovin v svojej knihe o ruskom románe — v ruskej literatúre prvý uviedol do umeleckého tvorenia verné zobrazovanie života drobných ľudí a pozdejšie celá škola spisovateľov videla v ňom svojho „rodonačalníka“, ale z toho nenasleduje, že by on bol u Rusov zakladateľom nejakého nového spôsobu literárneho tvorenia. Jestli pod slovom realizmus v literatúre rozumieme pravdivé opísanie ľudského srdca a okolností života, tak Puškin a Gribojedov predbehli Gogoľa, a väčšej pravdy, ako je tá, ktorú vidíme v „Eugenovi Oneginovi“ a v „Gore ot uma“, v umení žiadať nemožno. Gogoľ vynikal tým, že mal — ako hovorí A. Pypin — takú zásobu teplého citu, takú hĺbinu ľudskosti, že u neho i zdanlivo chatrná, žartovná história prechodila v drámu alebo v dojímavú povesť, ku ktorej čitateľ nemohol zostať ľahostajným. Preto hovorí sa o Gogoľovi, že on, keď ukazoval nedostatky a poklesky svojich osôb, sám mal plné oči sĺz. Preto je, že spod jeho pera, hoci bolo satirické, nevyšla ani jedna karikatúra. V dielach Gogoľových i osoby druhostupňové, ako Manilov, Sobakevič, alebo Nozdriov, sú typy, jednako známe všetkým ruským ľuďom. Pritom Gogoľ bol spisovateľ, zaujatý za prospech svojho národa, veľký Rus, veľký patriot ruský. A preto, hoci je on satirikom, nemilosrdne bičujúcim a i v svojom hlavnom diele (v „Mŕtvych dušiach“) predstavujúcim samé všednosti a smiešnosti, pred očami čitateľa, majúceho v rukách toto jeho dielo, vyrastá grandiózny obraz celého Ruska.

Svetozár Hurban Vajanský
(State o svetovej literatúre, Národné noviny, 1909)

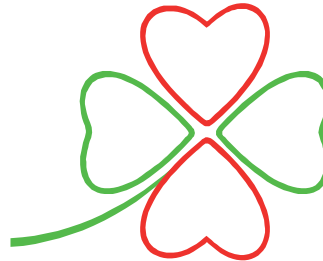
Daniel Žulčák, Marek Geišberg

Jaroslav Kysel, Tomáš Grega

generálny partner

hlavní prtneri

SLOVENSKÁ
sporiteľňa

**Nadácia
ZSNP
a
SLOVALCO**

hlavní prtneri

hlavní prtneri

Znalecká činnosť Energetické audity

JHS S.R.O.

Odbory znaleckej činnosti:
Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
Bytové zariadenie
Doprava cestná
Ekonomia a manažment
Elektrotechnika
Energetika
Stavebníctvo
Ekonomika a riadenie podnikov

Kontaktne údaje:
Sládkovičova 10, 036 01 Martin
Tel.: 043/4222 628, fax: 043/4308 211
e-mail: jhs@jhs.sk

Svetový líder vo výrobe
vysokovýkonných klzných ložísk.

 GGB
BEARING TECHNOLOGY

an EnPro Industries company

Vitajte v rodine Mercedes-Benz

Už od 19 999,- €*

Premýšľali ste niekedy nad tým, či by nemohli byť ozajstné sexice medzi autami aj praktické? Aby ste nemuseli vyražať na lov samí? Toto je naša odpoveď: **Nová Trieda CLA Shooting Brake**. Neuveriteľne použiteľný estetický zážitok. Zvonka aj vnútri.

Navyše je v cene vozidla zahrnuté:

- havarijné a povinné zmluvné **poistenie na 3 roky** od spoločnosti Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.,
- **servis** na 6 rokov alebo do 160 000 km.

Vyskúšajte si harmonickú praktickosť ešte dnes.

MOTOR-CAR Martin s.r.o.
www.mercedesmartin.sk

Mercedes-Benz
The best or nothing.

* Cena 19 999 € sa vzťahuje na Mercedes-Benz A 180 sedan. Nová Trieda CLA Shooting Brake od 28 599 €. Ceny sú uvedené vrátane DPH.
Trieda CLA Shooting Brake: kombinovaná spotreba paliva 7,1 – 4,0 l/100 km; emisie CO₂ 169 – 103 g/km. Ilustračné foto.

VL

VL

VAŠE ESO V RUKÁVE

www.vlmedia.sk

1A

1A

TULIP

C E N T E R
M A R T I N

divadlo podporili

Viena *international*
JEIN INTERNATIONAL DER BIELER METAL & PLASTIC GROUP

OKI
PRINTING SOLUTIONS

Gema s.r.o.

FITNES CENTRUM
VONS gym

acer
acer shop.sk

divadlo podporili

hlavný mediálny partner

mediálni partneri

bulletin k inscenácii

HRÁČI

zostavil **Róbert Mankovecký**

vizuál inscenácie

foto **Branislav Konečný**

layout **Dalibor Palenčík**

fundraising a reklama **Soňa Buckulčíková**

tlač **P+M Turany**

cena **1€**

Slovenské komorné divadlo

Divadelná 1, 036 80 Martin

Tel.: 043/ 422 40 98

www.divadlomartin.sk

riaditeľ **František Výrostko**

umelecký šéf **Lukáš Brutovský**

šéf výpravy **Jozef Čiller**

Zriaďovateľom

Slovenského komorného divadla

je **Žilinský samosprávny kraj.**

ŽILINSKÝ
samosprávny kraj

